

MEDIA VA DIGITAL ASPEKTLAR TILNING FUNKSIONALASHUVIDA

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20083148>

M.X. Tuxchiyeva

*O'zDJTU, Sharq filologiyasi fakulteti
Xitoy filologiyasi kafedrasi, stajyor-o'qituvchisi
Toshkent, O'zbekistan
aruznam88@mail.ru*

Аннотация

Современные цифровые технологии существенно изменили структуру, функционирование и коммуникативные особенности языка в обществе. В статье анализируются компьютерно-опосредованное общение, языковая практика социальных сетей и влияние алгоритмического посредничества.

Ключевые слова

цифровая лингвистика, мультимодальная коммуникация, алгоритмический дискурс, язык социальных сетей, платформенные вернакуляры

Annotation

Digital technologies have significantly transformed the structure, use, and communicative functions of language in modern society. This article examines computer-mediated communication, discourse practices on social media, and the influence of algorithmic mediation on language use.

Keywords

digital linguistics, multimodal communication, algorithmic discourse, social media language, platform vernaculars

Annotatsiya

Zamonaviy raqamli texnologiyalar jamiyatda tilning tuzilishi, qo'llanishi va kommunikativ vazifalarini sezilarli darajada o'zgartirdi. Ushbu tadqiqot kompyuter vositasida amalga oshiriladigan muloqot shakllari, ijtimoiy tarmoqlardagi nutq amaliyoti hamda algoritmik vositachilik ta'sirini o'rganadi.

Kalit so'zlar

raqamli lingvistika, multimodal muloqot, algoritmik diskurs, ijtimoiy tarmoqlar tili, platforma nutq xususiyatlari.

2007-yil mobil qurilmalar orqali doimiy internet aloqasi imkoniyati paydo

bo'lishi bilan raqamli kommunikatsiya yangi bosqichga ko'tarildi. O'n yil ichida

dunyo aholisining yarmidan ko'pi ijtimoiy media foydalanuvchilariga aylandi, til ishlab chiqarish sharoitlarini tubdan o'zgartirdi [1, b. 45]. Bu jarayon raqamli transformatsiya sharoitida an'anaviy tilshunoslik nazariyalari va modellarini qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltiradi.

Texnologik vositalangan til

Raqamli muhitda til nafaqat vosita, balki texnologik jarayonlarning faol ishtirokchisiga aylanmoqda. Aynan shu nuqtada an'anaviy media tili bilan texnologik vositalangan til o'rtasidagi tub farq namoyon bo'ladi: media tili asosan axborotni yetkazishga xizmat qilsa, texnologik vositalangan til platforma arxitekturasi va algoritmlar tomonidan shakllantiriladi. Ya'ni, algoritmik tanlov va saralash mexanizmlari kontentning kim tomonidan yaratilishi, qanday tarqalishi va hatto kim tomonidan ko'rinishi (vizibiliti) kabi jihatlarni belgilab berad [12, b. 156]. Shu bois, zamonaviy tilshunoslik tadqiqotlari konvergent (uyg'unlashgan) media shakllari va ularning til amaliyotiga ta'sirini yangicha yondashuv asosida o'rganishni taqozo etadi [3, b. 234].

Raqamli Imkoniyatlar

Raqamli media quyidagi imkoniyatlarni taklif qildi: tahrirlash mumkinligi (qayta ko'rib chiqish), doimiy saqlanish (yozuvlar), takrorlanish mumkinligi (tarqatish) va mashtablanish (global qamrov) [6, b. 89]. Bu imkoniyatlar foydalanuvchilar kommunikativ strategiyalarini

rivojlantiradigan sharoitlarni yaratib berdi.

Multimodallik

Raqamli muloqot ko'p tarkibli xususiyatga ega bo'lib, verbal til birliklarini vizual va audio ifoda vositalari hamda kommunikativ makon tashkil etilishi bilan bog'liq elementlar orqali birlashtirib boradi. Masalan, WhatsApp kabi platformalarda muloqot matnli xabarlar, ovozli yozuvlar, tasvirlar va videomateriallar almashinuvi shaklida amalga oshadi. [11, b. 167].

Emojilar

Emojilar bugungi kunda global kommunikativ hodisaga aylanib, nutq aktining kommunikativ ta'sirini kuchaytiruvchi vosita, hissiy munosabatni ifodalovchi belgi hamda suhbatning davomiyligini qo'llab-quvvatlovchi muloqot signallari vazifasini bajaradi. [2, b. 278]. 2015-yilda "Kulgidan ko'z yosh to'kish" emojisining Oxford Lug'atlarining Yil so'zi sifatida tanlanishi ushbu rivojlanishlarga ommaviy e'tirofni bildirdi.

Platforma nutq xususiyatlari

Turli raqamli platformalar o'ziga xos kommunikativ me'yorlarni shakllantiradi. Masalan, TikTok qisqa va dinamik vizual kontentga tayanadi, Telegram esa tezkor matnli va multimodal axborot almashinuvini qo'llab-quvvatlaydi, LinkedIn platformasi esa rasmiy va professional nutq uslubini ustun qo'yadi. [13, b. 234]. Bu "platforma vernakulyarlari" foydalanuvchilar nima ifoda qilishi mumkinligini shakllantiradi.

Algoritmlar diskursiv agentlar sifatida

Tavsiya algoritmlari foydalanuvchi tasmaida qaysi kontent paydo bo'lishini belgilaydi, ma'lum ovozlarni boshqalarga qarab afzal ko'radilar [4, b. 312]. Kontent yaratuvchilar "algoritmik optimallashtirish" bilan shug'ullanadilar, tilni ko'rishni oshirish uchun ishlab chiqadilar [14, b. 145].

Filtr Pufakchalari

Bu algoritmik shaxsiylashtirish natijasida yuzaga keladigan holat bo'lib, foydalanuvchi ko'pincha o'z qarashlariga yaqin bo'lgan ma'lumotlar bilan cheklanib qoladi. [9, b. 267]. Bunday muhitda turli fikrlar bilan tanishish imkoniyati kamayadi, bu esa ochiq va keng qamrovli ijtimoiy muhokamalar uchun muammo tug'dirishi mumkin.

Janr Evolyutsiyasi

An'anaviy nutq janrlari raqamli muhit ta'sirida tez o'zgarib bormoqda. Masalan, elektron pochta xabarlarida mavzu yozish tartibi, murojaat va salomlashish shakllari kabi o'ziga xos kommunikativ qoidalar shakllangan [5, b. 223]. Shu bilan birga, bloglar, vikilar va memlar kabi yangi raqamli janrlar ham o'ziga xos ifoda va foydalanish me'yorlari bilan paydo bo'lgan. [10, b. 134].

Og'zaki va Yozma Nutq

Raqamli kommunikatsiya og'zaki va yozma tildagi xususiyatlarni g'ayrioddiy tarzda birlashtiradi. Buni tushunish uchun amerikalik madaniyatshunos Uolter

Ongning "ikkinchi og'zaki nutq" (secondary orality) tushunchasi muhim ahamiyatga ega. Ongning 1982-yilda yozilgan "Orality and Literacy" asarida u birinchi og'zaki nutq (texnologiya oldidan mavjud bo'lgan og'zaki madaniyat) va yozma madaniyat o'rtasidagi farqlarni tahlil qiladi. Keyinchalik u "ikkinchi og'zaki nutq"ni elektron media, xususan radio va televideniye orqali paydo bo'lgan yangi kommunikativ shakl sifatida ta'riflaydi [8, b. 112]. So'nggi rivojlanishlar - ovozli xabarlar, podkastlar, ovozli yordamchilar - bu munosabatlarni yanada murakkablashtiradi [7, b. 312].

Raqamli texnologiyalar til ishlab chiqarish va qabul qilishning moddiy sharoitlarini o'zgartirdi. Ko'p modal ifodaning yangi shakllari paydo bo'ldi, algoritmik tizimlar diskursni vositachilik qiladi, an'anaviy chegaralar qayta qurildi. Biroq tilning asosiy funksiyalari - harakatni muvofiqlashtirish, identitetni ifodalash, ijtimoiy munosabatlarni o'rnatish - saqlanib qolmoqda.

Bu rivojlanishlar tilshunoslik nazariyasi uchun multimodal kommunikatsiya va algoritmik vositachilikni hisobga oluvchi kengaytirilgan tahlil modellarini shakllantirish zarurligini ko'rsatadi. Ijtimoiy amaliyot nuqtai nazaridan esa raqamli muhitda tanqidiy fikrlash va raqamli savodxonlik ko'nikmalarini rivojlantirish muhimligini ta'kidlaydi

ADABIYOTLAR:

- [1] Crystal D. Language and the Internet. 2nd ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 294 p.
- [2] Danesi M. The Semiotics of Emoji. London: Bloomsbury Academic, 2016. 208 p.
- [3] Eisenlauer V. A Critical Hypertext Analysis of Social Media. London: Bloomsbury, 2013. 234 p.
- [4] Gillespie T. The Politics of "Platforms" // *New Media & Society*. 2010. Vol. 12, № 3. P. 347–364.
- [5] Gimenez J. C. Embedded Business Emails // *English for Specific Purposes*. 2006. Vol. 25, № 2. P. 154–172.
- [6] Hutchby I. Technologies, Texts and Affordances // *Sociology*. 2001. Vol. 35, № 2. P. 441–456.
- [7] McCulloch G. Because Internet. New York: Riverhead Books, 2019. 336 p.
- [8] Ong W. J. Orality and Literacy. London: Methuen, 1982. 201 p.
- [9] Pariser E. The Filter Bubble. New York: Penguin, 2011. 294 p.
- [10] Shifman L. Memes in Digital Culture. Cambridge: MIT Press, 2014. 178 p.
- [11] Spilioti T. Literacy Practices and Language Management in Social Networking // *Discourse, Context & Media*. 2019. Vol. 28. P. 167–178.
- [12] Thurlow C., Mroczek K. (eds.). *Digital Discourse: Language in the New Media*. Oxford: Oxford University Press, 2011. 378 p.
- [13] van Dijck J. *The Culture of Connectivity*. Oxford: Oxford University Press, 2013. 234 p.
- [14] van Dijck J., Poell T., de Waal M. *The Platform Society*. Oxford: Oxford University Press, 2018. 267 p.